

EXPLOATAREA ANIMALELOR ÎN AȘEZAREA NEOLITICULUI MIJLOCIU (GRUPUL PIȘCOLȚ) DE LA URZICENI-VAMĂ, JUDEȚUL SATU MARE

Georgeta El Susi*

Cuvinte-cheie: grup cultural Pișcolț, cultura ceramicii liniare a Alföld-ului, Urziceni-Vamă, creșterea rumegătoarelor mici, vânătoarea

Keywords: cultural group Pișcolț, Linear Pottery Culture-Alföld, Urziceni-Vamă, breeding of small ruminants, hunting

Grupul cultural Pișcolț face parte dintr-un orizont mai larg al unei civilizații cu ceramică pictată (PPC), fiind atestat în nord-vestul Transilvaniei, în estul Ungariei, unde este cunoscut sub denumirile de grupul Szatmár sau cultura ceramicii liniare a Alföld-ului (AVK), fiind prezent și în Slovacia și Ucraina Subcarpatică. Pe teritoriul României, acest grup a fost definit ca o civilizație a neoliticului dezvoltat, ce a evoluat la nivel de Vinča A2/ A3-B, fiind inclus în Complexul Cluj – Cheile Turzii – Lumea Nouă – Iclod (CCTLNI)¹.

Deși au fost studiate numeroase situri Pișcolț, din perspectiva paleofaunistică, până în prezent s-a publicat un singur material. Acesta constă dintr-un eșantion de oase extras din locuirea de la Pișcolț-Lutărie². Articolul de față are în vedere un lot de 577 fragmente, analiză ce a oferit informații adiționale despre practicile de gestionare a speciilor domestice, tipurile lor rasiale și modalitățile de integrare a resurselor naturale locale în economia așezării. Eșantionul faunistic a fost prelevat din locuirea la Urziceni-Vamă, fiind atribuit fazei Pișcolț II³. Așezarea a fost descoperită în anul 2003 cu ocazia construirii vămii româno-maghiare în zona liberă a frontierei, fiind localizată pe un grind din valea mlăștinoasă a Pârâului Negru. Săpăturile în zona respectivă au evidențiat, în primul rând, o mare necropolă eneolitică, cele mai multe morminte aparținând culturii Bodrogkeresztúr⁴.

---

* Cercetător independent, Reșița, e-mail: getasusi@yahoo.com

¹ Virag 2000–2004, 13.

² Pop 2021, 17–20.

³ Virag 2004, 41.

⁴ Virag 2004, 41.

Din zona vămii s-au determinat 545 oase de animale, dintre care 421 provin din suprafața – S I, complexul – Cx. 1 (Tab. 1). Din cele 421 fragmente, 23 provin de la scoica de râu, unul de la pești (somn), 43 sunt așchii nedeterminabile și 34 sunt fragmente ce aparțin unor specii de talie mare, cerb-vită, incluse în gruparea *Bos/Cervus*. Gruparea conține prevalent resturi de coaste. Din cele 320 oase determinate complet, 30 au fost atribuite vânatului (9,37%) și 290 speciilor domestice (90,63%). Printre speciile sălbatice predomină căpriorul cu 10 piese, atribuite la doi indivizi. Unul a fost vânat în jur de 12–14 luni (vânat pe la finele primăverii)⁵ și altul în stadiu adult (sub 7 ani). De la cerb provin 9 resturi aparținând unui animal vânat primăvara (22–25 luni) și altuia între 3–4 ani⁶. Cele 6 oase de mistreț provin de la un exemplar de 26–30 luni⁷ și un altul peste această limită. Bourului îi aparțin 5 frgm. de la un individ vânat în jur de 3–3,5 ani. Un fragment de premolar/ molar inferior provine de la un cal sălbatic adult.

Pe primul loc în segmentul domestic se plasează ovinele și caprinele cu 130 oase. Dintre acestea, 54 nu au fost departajate pe specie, 23 provin de la capră și 53 de la oaie. Materialul caprinelor provine de la nouă animale sacrificate astfel: câte unul în jur de 3–4 luni, 6–8 luni, 7–9 luni, 12–14 luni, 2–3 ani, 3–4 ani, 4–6 ani și doi între 21–23 luni. Eșantionul ovinelor a generat 18 indivizi cu următoarele vârste: patru sub 6 luni, cinci între 6–12 luni, doi între 12–14 luni, unul între 21–23 luni, doi între 2–2,5 ani și patru peste trei ani. Bovinele se plasează în plan secund cu cele 111 fragmente, atribuite la minimum 10 exemplare. Dintre acestea, două aveau sub 2–2,5 ani, două între 2–3 ani, unul între 3–3,5 ani, două între 4–6,5 ani, două între 6,5–9 ani și unul între 9–11 ani. De la porc s-au determinat 47 fragmente de la nouă animale. Dintre acestea, două au fost sacrificate sub 6 luni, cinci până la un an și două între 16–18 luni. De la câine s-a păstrat un fragment de ilion; probabil este un element rătăcit dintr-un schelet îngropat altundeva.

Din complexul – Cx. 2, localizat tot în S I, s-au determinat 37 resturi faunistice, dintre care șase provin de la scoica de râu, șase sunt nedeterminabile și 25 aparțin mamiferelor domestice. Oase de animale sălbatice nu s-au găsit. De la ovicaprine provin 10 fragmente atribuite unui juvenil și doi adulți. Cele opt oase de vită provin de la un singur specimen adult. Cele șapte resturi de porc provin de la un mascul subadult.

Din complexul – Cx. 6 s-a adunat puțină ceramică și oase. Din cele 11 fragmente, trei sunt spărturi nedeterminabile, unul provine de la bour, patru de la vită și trei de la ovicaprine. Materialul vitei constă în trei spărturi de coaste și

⁵ Tomé 1999, 46, Tab. 11.

⁶ Azorit *et alii* 2002, 111, Tab. 3.

⁷ Bridault *et alii* 2000, 17, Fig. 5.

un atlas; de la ovicaprine provin o vertebră, un radius și un fragment de orbită. Posibil ca aceste resturi să provină din scheletul unor animale identificate în alte contexte.

Complexul – Cx. 9 reprezintă un mormânt fără inventar (M2), din care lipsea partea inferioară, deranjată de un complex modern⁸. În el s-au găsit patru resturi de la un porc sacrificat sub 12 luni, ilionul nefiind sudat la restul coxalelor. Este vorba de două fragmente de coaste, un ilion și o epifiză de tibie proximală desprinsă, ambele piese de pe partea dreaptă. Posibil să fie vorba de o depunere de ofrandă (Fig. 12).

Complexul – Cx. 10, probabil șanț, a fost surprins parțial, cea mai mare parte a lui fiind distrusă de lucrările de taluzare din zonă⁹. Din el provin trei așchii de la un animal de talie mare, un femur și un metacarp de vită, ambele piese neepifizate distal. Animalul respectiv avea sub 24–30 luni¹⁰.

Tot din S I, de la adâncimea de 0,45-0,70 m (strat) s-au adunat 71 oase, majoritatea provenind de la animalele identificate în complexe mai sus menționate. Vor fi amintiți doar indivizii nou identificați ca vârstă. Din cele 71 oase, cinci sunt valve de scoică, 16 sunt așchii nedeterminabile și 50 fragmente de la mamifere vâdate (trei) și domestice (47). De la un cerb provine o falangă III, de la un mistreț adult o mandibulă dr. și de la un calul sălbatic un molar superior cu GL=26 mm. Era un adult tânăr, rădăcinile dintelui fiind încă deschise. Posibil ca dintele să provină tot de la specimenul din Cx. 1. În segmentul domestic prevalează rumegătoarele mici cu 27 fragmente, atribuite la trei oi și o capră. Capra avea în jur de 16–18 luni iar ovinele, 6–8 luni, 18–24 luni și 4–6 ani. Cele 17 oase de vită provin din scheletul a trei animale sacrificate sub 2–2,5 ani, 2–3 ani și 6,5–9 ani. De la porc s-au păstrat un fragment de neurocraniu și un ischion, iar de la un câine, un radius nefuzionat distal. Animalul avea între 12–16/18 luni în momentul decesului¹¹.

În zona Duty Free Shop I a fost cercetat un mormânt neolitic de inhumăție (M3), cu schelet în poziție chircită, datat la nivel de Pișcolț II. Lângă pieptul defunctului a fost descoperit un vârf de săgeată din obsidian¹². Tot în groapa mormântului apare și un lustruitor executat dintr-un os lung de bovidu (Fig. 13).

Zona Duty Free Shop II a fost deranjată de un vechi șanț de drenare al apei, ca atare, cercetările nu au evidențiat complexe preistorice sau de altă factură, materialele descoperite fiind sporadice. Astfel, din S IV au rezultat puține

⁸ Virag 2004, 42.

⁹ Virag 2004, 42.

¹⁰ Udrescu *et alii* 1999, 60, Tab. 3.7.

¹¹ Schmid 1972, 75, Tab. 9.

¹² Virag 2004, 42.

materiale arheologice și numai 10 oase de animale. Din acestea, patru sunt așchii și șase sunt determinate. De la mistreț provine un fragment de humerus distal iar de la o bovină sacrificată între 2–2,5 ani, un axis, un M3 inferior și un omoplat. Unei ovine cu vârsta de 21–23 luni s-au atribuit un M3 inferior și o spărtură de metapod.

În zona Duty Free Shop III a fost trasată suprafața – S V din care s-au adunat 22 oase. Ele au fost prelevate din complexul – Cx. 9, un complex circular de epocă neolitică. Din cele 22 fragmente, opt așchii sunt nedeterminabile și 14 determinabile. De la un căprior de 4–5 luni provine un rest mandibular. Printre speciile domestice amintim ovicaprinele cu opt resturi, atribuite unui exemplar cu vârsta necunoscută. De la vită avem trei resturi ce provin de la un specimen ce a depășit 3 ani, iar de la porc s-au determinat o ulnă și o maxilă ale unui animal de 16–18 luni.

Statistica sitului (Tab. 1, Fig. 1) indică următoarele procentaje. Din cele 577 resturi s-au determinat la gen și specie doar 425. Ca număr de resturi (NISP), mamiferele vâdate cumulează 37 oase (8,71%) iar cele domestice 388 (91,29%). Ca specii vâdate menționăm căpriorul (2,59%), cerbul (2,35%), mistrețul (1,88%), bourul (1,41%) și calul (0,47%). În segmentul domestic predomină oasele ovicaprinelor (42,35%, urmate de cele ale bovinelor (34,82%), suinelor (13,65%) și câinelui (0,47%). Ca număr de indivizi (NMI), speciile vâdate însumează 14,1% față de 85,9% cele domestice. Căpriorul și mistrețul totalizează fiecare 3,85%, urmate de cerb și bour cu 2,56% fiecare și calul cu 1,28%. Printre speciile domestice prevalează ovicaprinele cu 46,15%, urmează vitele cu 23,08%, suinele domestice cu 14,1% și câinele cu 2,57% (Tab. 2. Fig. 1).

Pentru a sintetiza datele de distribuție a oaselor pe regiuni corporale în cadrul complexelor am utilizat următoarea clasificare: A-cap, B-coloană, C-centuri și părți proximale ale membrilor anterioare, D-centuri și părți proximale ale membrilor posterioare, E-extremități distale ale membrilor anterioare și posterioare. Părți cu valoare alimentară ridicată o reprezintă clasele B, C, D, cu valoare alimentară mică, A sau deloc E¹³. În cazul ovicaprinelor predomină resturile din coloană (36,67%), oasele din părțile carate (C, D) însumează 36,11%, resturile cefalice doar 17,22% iar părțile distale ale picioarelor 10% (Tab. 4; Fig. 2, 3). Distribuția inegală a categoriilor A și E poate indica faptul că o parte semnificativă a animalelor a fost sacrificată într-o altă zonă a așezării, iar după procesarea carcaselor, resturile de cap și picioare au fost aruncate altundeva (probabil în gropi menajere). Trebuie avut în vedere și faptul că oasele colectate sunt destul de puține. În plus, ca alt factor de eroare, așezarea neolitică

¹³ Reitz, Wing 2008, 217.

a fost grav afectată de cimitirul Bodrogkeresztúr, așezările din epoca bronzului, hallstattiană (cultura Gáva), romană și de amenajările hidrografice recente.

Resturile bovinelor provin în proporție de 34,79% din părțile distale ale membrilor, 30,08% din coloană, 19,59% din cap și doar 15,54% din părțile cu valoare alimentară ale corpului (C, D) (Tab. 3; Fig. 3). Este evident că, în această situație, statisticile subliniază frecvența oaselor întâlnite, de obicei, în zona de călcare a locuințelor, în regiunile circulate ale așezării. Ne referim la dinți, fragmente de coaste, fragmente de metapodii, carpiene, tarsiene și falange. Se pare că fragmentele mari ale oaselor lungi au ajuns în altă parte.

În cazul porcinelor, proporțiile oaselor sunt relativ echilibrate. Elementele cefalice constituie 25,86%, cele din coloană 24,15%, cele din părțile proximale ale membrilor 39,66%, iar cele din labe doar 10% (Tab. 5 Fig. 2, 3). Ultima categorie include elementele de dimensiuni mici ale „picioarelor”; aceste părți au fost consumate, iar unele oase s-au pierdut în timp. Oasele cerbului, mistrețului și căpriorului provin din toate părțile corpului, inclusiv din regiunea craniană, indicând faptul că animalele vâdate au fost tranșate în cadrul așezării. Osul și cornul de cervidee era prelucrat, potrivit informației arheologice. Astfel, în Cx. 1 se menționează un ac de cusut, un ac de păr din os și un corn de cerb în S IVb¹⁴.

Prin aplicarea testului neparametric χ^2 asupra numărului de elemente anatomice din categoriile A-E la ovicaprine, porci și vite, am identificat diferențe semnificative între valorile observate și cele teoretice (așteptate) în anumite situații. În cazul vitelor, s-a constatat o acumulare mai redusă de oase din părțile carnată ale membrilor (C, D). În contrast, la ovicaprine s-au observat un număr mai mare de elemente din membrele posterioare, în timp ce la porci predomină oasele din membrele anterioare. Extremitățile distale ale membrilor (categoria E) conțin un număr considerabil de elemente în cazul vitei, în contrast cu ovicaprinele, care au o acumulare mai mică. La porcine, variațiile statistice nu sunt semnificative. În schimb, resturile din coloană și cap sunt distribuite în mod similar în toate cazurile analizate. Tabelul 8 ilustrează valorile observate și cele teoretice, iar căsuțele cu valori semnificative sunt colorate în gri.

Pe baza materialului provenit de la rumegătoarele mici s-au identificat 36 indivizi, dintre care 24 sunt ovine, 10 caprine și doi neatribuiți specific. În rândul caprinelor, din cei 10 indivizi, unul este tânăr (infans), patru sunt juvenili (40%), trei sub-adulți (30%) și doi adulți (20%). În ceea ce privește oile, din cei 24 de indivizi, patru fac parte din categoria infans (17,39%), nouă din categoria juvenililor (39,13%), șase sub-adulților (26,09%) și patru adulților (17,39%). Vârsta unei ovine nu a fost estimată. Doi indivizi neatribuiți specific (ovicaprine) au fost sacrificați în stadiul adult (Tab. 6, Fig. 4). Astfel, exploatarea ovinelor s-a

¹⁴ Virag 2004, 41, 42.

concentrat pe obținerea cărnii de la animalele tinere și juvenile, sacrificându-se un număr redus de femele în perioada de maturitate corporală, totuși, a existat un procent semnificativ de animale destinate producerii de lapte, precum și pentru piei. Statistica generală a grupului arată că 14,28% dintre specimene au fost sacrificate înainte de 6 luni, 22,85% până la un an, 28,58% până la doi ani, 14,29% între 2–4 ani și 20% între 4–6 ani. Prin urmare, două treimi din lotul de rumegătoare mici au fost exploatate pentru carne, iar restul au contribuit la aprovizionarea comunității cu lapte, păr și piei.

Pe eșantionul bovinelor s-au estimat 18 indivizi, din care patru sunt tineri, sacrificați sub 2–2,5 ani (23,53%), cinci sunt sub-adulți, sacrificați între 2–3,5 ani (29,42%), șapte sunt adulți, ținuți peste 3–4 ani, până pe la 9 ani (41,17%), unul este matur, depășind 9 ani (5,88%). Raportul dintre animalele adulte-mature și imature este de 47,05% la 52,92%, ceea ce indică o exploatare mixtă a bovinelor, carne, lactate și forța de tracțiune (Tab. 7; Fig. 5).

În cazul porcinelor, s-au identificat un număr de 11 animale, dintre care două au fost tăiate înainte de 6 luni (18,18%), cinci între 6 și 12 luni (45,45%) și patru înainte de 2 ani, clasificate ca sub-adulți (36,37%). Nu au fost identificate animale cu rol reproductiv. Este posibil ca ambientul să fi facilitat menținerea unei densități naturale adecvate (Tab. 7; Fig. 6). Referitor la speciile sălbatice, nu se pot defini criteriile specifice pentru exploatarea genofondului. În esență, se vâna tot ce era disponibil în zonă, vizând toate categoriile de vârstă (Fig. 7).

Referitor la tipurile de mamifere domestice întâlnite în așezările Pișcolț, datele disponibile sunt insuficiente. Dimensionările oaselor de la Urziceni nu au permis evaluări ale înălțimii la greabăn sau ale conformației corporale, materialul animalelor imature fiind prevalent. În ceea ce privește grupul rumegătoarelor mici, de la o singură ovină s-a păstrat un metatars întreg, cu lungimea de 112 mm, pe baza lui estimându-se o înălțime la greabăn de 50,85 cm (Teichert). În așezarea de la Pișcolț-Lutărie se menționează o valoare de 54,8 cm¹⁵ pentru o oaie și de 56,7 cm pentru o capră¹⁶. Și dimensionările pe lățimea oaselor indică valori mici, tipice unui schelet gracil. Date apropiate, de 55,48–62,83 cm (M=59,15 cm) s-au înregistrat și în situl de la Iclod (CCTLNI)¹⁷. Se pare că ovinele exploatate în locuirile Pișcolț aveau o conformație gracilă și o talie joasă aidoma celor din nivelele Starčevo-Criș, fiind prezent tipul *turbary sheep*. Și la Tășnad, în așezarea neolitică timpurie am identificat același tip de ovină, pentru un exemplar calculându-se o valoare de 54,28 cm (Fig. 8). În același registru dimensional se încadrează și materialul din situri ale culturii Ceramicii Lineare

¹⁵ Pop 2021, 21, 23.

¹⁶ Am calculat valoarea medie pe baza metacarpului (56,3 cm) și metatarsului (57,1 cm).

¹⁷ Bindea 2008, 152.

– Alföld din Ungaria: 46,5–61,5 cm (M=54,9 cm) la Tiszavasvári-Deákhalmi¹⁸; 56,7 cm la Tiszalök-Hajnalos¹⁹. Se pare că ovinele exploatate la Urziceni includeau femele cornute deși, la același palier cronologic, se menționează și exemplare acornute²⁰.

Nici pentru bovine nu există date asupra înălțimii la greabăn în situri Pișcolț. Menționăm că vitele crescute în așezarea neolitică timpurie de la Tășnad erau înalte, cu înălțimi de 130–135,16 cm și o medie de 132,6 cm (Matolcsi)²¹. Valorile crescute se datorează prevalenței masculilor, tipul *primigenius*. Valori înalte ale taliei s-au obținut și pe materialul din nivelele CCTLNI de la Zau de Câmpie. Astfel, talia lor oscila între 116,7–126,8 cm, cu o medie de 120,78 cm (n=11)²². Nu a fost inclusă în estimare o valoare de 144,9 cm ce caracteriza un castrat, pentru a nu induce o eroare în estimarea mediei.

În materialul nostru, relativ numeroase sunt falangele 1 și 2 de vită. În Fig. 9 am reprezentat distribuția spațială a valorilor lungimii (GL) și lățimii proximale (Bp) ale falangei 1 de la Urziceni, Zau de Câmpie, comparativ cu cele din situl de Tiszavasvári-Deákhalmi²³. Datele de la Zau de Câmpie fiind cele mai mari ocupă registrul superior al graficului, cele de la Urziceni se plasează intermediar, în schimb, cele de la Tiszavasvári-Deákhalmi sunt cele mai mici. Conform autorului, în situl maghiar prevalează femelele. Din punct de vedere al mărimii și tipului, vitele din Tiszavasvári-Deákhalom nu diferă de cele exploatate în așezările de la Tiszavasvári-Keresztfal, Tiszavasvári-Köztemető și Tiszalök-Hajnalos²⁴.

Simultan, am realizat testul-t pe datele metrice ale falangelor 1 și 2 de la vită, în vederea identificării unor potențiale diferențe între mediile parametrilor respectivi. Rezultatele sunt incluse în tabelul 9. Pe lungimea/ lățimea proximală (GL/ Bp) a falangelor 1, 2 există diferențe doar între așezările Urziceni și Tiszavasvári-Deákhalmi ($p=0,000$). Evident, acestea se datorează preponderanței femelelor în situl maghiar. Pentru perechea de date Urziceni-Tășnad nu s-au sesizat deosebiri majore ($p=0,8$; $p=0,7$). Practic, același tip de vită era exploatat în ambele situri. În cazul combinației Urziceni-Zau de Câmpie apar diferențe doar între lungimea pieselor ($p<0,03$) dar nu și pentru lățimea proximală ($p=0,9$). Se pare că materialul de la Zau provine de la bovine mai înalte decât cele de la Urziceni dar cu aceeași conformație corporală. O cauză ar reprezenta-o

¹⁸ Vörös 1994, 171.

¹⁹ Vörös 1994, 149.

²⁰ Vörös 1994, 171.

²¹ El Susi 2018, 54.

²² Bindea 2008, 137, Tab. 35.

²³ Vörös 1994, 167–184.

²⁴ Vörös 1989, 149–150.

eșantionul mai mic de la Urziceni, care nu cuprinde întregul palier dimensional. Am realizat un alt grafic și pe dispersia valorilor metacarpului distal (Bd/Dd) în așezările de la Tășnad, Urziceni, Zau de Câmpie și Tiszalök-Hajnalos²⁵. Rezultatele confirmă ceea ce am enunțat anterior (Fig. 10).

Pe eșantionul suinelor domestice de la Urziceni nu s-au prelevat date metrice, materialul provenind exclusiv de la specimene imature corporal. Aceeași situație este valabilă și în cazul canidelor. Doar pe o piesă de la Pișcolț-*Lutărie* s-a calculat înălțimea la greabăn a unui câine, aceasta fiind de 39,4 cm (Koudelka), respectiv 37,47 cm (Harcourt)²⁶. Individul respectiv era un exemplar gracil, ceva mai scund, comun epocii respective. Câteva oase de la câini cu schelet gracil și înălțimea medie, de cca 30–35 cm, aparținând tipului *turbary spitz* (*Canis familiaris palustris* Rüttimeyer) au fost găsite și la Tiszavasvári-Deákalmi²⁷.

În ceea ce privește speciile sălbatice, datele sunt insuficiente pentru o caracterizare dimensională. Cu titlu informativ precizăm că pe materialul mistrețului de la Pișcolț-*Lutărie* s-au estimat înălțimi de 97 cm, 98,9 și 104 cm²⁸. În același sit, pe baza unui metacarp de cal sălbatic cu GL=208 mm s-a estimat o talie de 127,5 cm și un indice diafizar de 16,34²⁹.

Conform prelucrărilor statistice, comunităților neoliticului mijlociu de la Urziceni le este caracteristic un tip de economie animalieră focusat pe exploatarea ovinelor și caprinelor, acestea totalizând 42,35% ca NISP (resturi) și 46,15% ca NMI (indivizi). În plan secundar se plasează bovinele cu 34,82% ca NISP și 23,08% ca NMI, urmate de porcine cu 13,65%, respectiv 14,14%. Oile, caprele și porcul erau crescute prevalent pentru carne; în cazul rumeștoarelor mici se păstra cam o treime din efectiv pentru lapte, păr, în subsidiar piei. Baza economică utilitară era asigurată de vite, acestea fiind sacrificate în proporție de 47,05% în stadiile de tineret și sub-adulți (prevalent masculii), 52,92% din specimene fiind ținute mai mulți ani, unele până pe la 9–11 ani. Utilizarea lor la tracțiune nu a fost documentată în așezarea de la Urziceni, dar această practică era comună siturilor complexului CCTLNI³⁰.

Vânătoarea avea o contribuție redusă în plan alimentar, importantă fiind furnizarea pieilor, osului și cornului. Ca număr de resturi, speciile sălbatice reprezintă 8,71% și ceva mai mult ca număr de indivizi, 14,1%. Printre mamiferele vâdate menționăm căpriorul și cerbul, cu 2,59% respectiv 2,35%. Puține resturi are și mistrețul (1,88%), bourul (1,41%) și calul sălbatic (0,47%). Ca

²⁵ Vörös 1989, 158.

²⁶ Pop 2021, 25.

²⁷ Vörös 1994, 172.

²⁸ Pop 2021, 21, 27.

²⁹ Pop 2021, 25.

³⁰ Bindea 2008, 137.

NMI prevalează căpriorul și mistrețul, fiecare cu câte 3,85%, apoi cerbul și bou-rul cu câte 2,56%. Se vâna cam ce se găsea prin împrejurimile așezării, un factor determinant reprezentându-l protejarea suprafețelor cultivate. În cazul căpriorului, cerbului și mistrețului jumătate din exemplarele capturate erau tinere și subadulte. Cervidele erau vâdate mai ales în sezonul cald. Zona era bogată în resurse naturale oferite de rețeaua hidrografică ce împânzea teritoriul. Se practica un pescuit la scară mult mai largă decât o evidențiază eșantionul. Am determinat o singură vertebră de somn, specie comună ambientului acvatic al mlaștinii Ecedea. Și culesul moluștelor se făcea sezonier, în eșantion am identificat 34 valve de scoică (5,89%), majoritatea fragmentate.

Teritoriul de manifestare a grupului Pișcolț era caracterizat printr-un ambient în care, în sezonul ploios apa inunda numeroase suprafețe, după retragere acestea devenind terenuri fertile, cu multă vegetație, propice creșterii în special a ovinelor. Se pare că, în ambele așezări Pișcolț, creșterea ovicaprinelor era prioritară, condițiile de mediu fiindu-le favorabile. Acestea totalizează 39,84% în stațiunea eponimă și 42,35% la Urziceni. Creșterea bovinelor ocupa o poziție secundară în ambele cazuri, cu 27,84%, respectiv 34,82%; porcinele domestice aveau proporții mult mai reduse, 17,28% la Pișcolț-*Lutărie* și 13,65% la Urziceni. Raportul dintre speciile domestice și cele sălbatice este de 14,43% la 85,57% la Pișcolț-*Lutărie* și 8,71% la 91,29% în cel de-al doilea sit³¹.

În unele așezări Alföld situația este puțin diferită. Astfel, la Debrecen-Nyulas (Toyota-Szalon), resturile de bovine au reprezentat două treimi din fragmentele identificabile (47 frgm.), pe locul secund plasându-se ovicaprinele cu 16 oase și porcul cu numai cinci resturi³². Autorul studiului sesizează similitudini cu compoziția faunei din siturile Starčevo-Criș din Ungaria, în care existau multe oi și puțin porc, în raport de 3/1. Se pare că, în locuirile respective, modelul economic tipic neoliticului timpuriu, bazat predominant pe grâu și ovine a suferit unele schimbări schimbări, în sensul că, bovinele au înlocuit oile ca specie prevalentă, iar porcii, a căror contribuție era neglijabilă în economia Körös, au crescut în importanță. Fauna de la Tiszalök-Hajnalos, Tiszavasvári-Kerseztfal și Tiszavasvári-Köztemető este caracterizată prin mai multe resturi de vită, în plan secundar urmând ovinele și apoi suinele. Astfel, la Tiszalök-Hajnalos+Tiszalök-Köztemető (luate împreună conform statisticii respective) bovinele înregistrează 55,8%, urmate de ovicaprinele cu 25,47% și suine domestice cu 14,98%. Totuși ca NMI ordinea este oaie – vită – porc³³. În schimb, la Tiszavasvári-Deákalmi dűlő (campania 1992), ovicaprinele sunt

³¹ Pop 2021, 29, Tab. 7.

³² Bartosiewicz 2006–2007, 58, Fig. 2.

³³ Vörös 1989, 157, Tab. 5. Menționăm că pentru siturile maghiare am estimat frecvențele în procente pe baza numărului de resturi publicate.

mai multe (46,43%), urmate de bovine (41,71%) și porc (8,23%)³⁴. Aceeași prevalență a rumegătoarelor mici este notată și la Kompolt-Kistér, acestea înregistrând 62,98%, urmate de bovine cu 21,3% și porc cu 12,47%³⁵. Vânătoarea are o pondere redusă în așezările mai sus enunțate, ea variază între 2,6% la Kompolt-Kistér, 3,4% la Tiszavasvári-Deákalmi și 3,56% la Tiszalök-Hajnalos +Tiszalök-Köztemető. Unele specii, precum cerbul și bourul aveau densități mici în arealul așezărilor, iar pentru altele, precum căpriorul și mistrețul existau condiții ambientale favorizante unei densități mai mari (Fig. 11).

Concluzii

Așezarea de la Urziceni se distinge printr-un model economic centrat pe creșterea ovinelor, caprinelor și porcului, destinate satisfacerii necesarului de carne însă, din punct de vedere utilitar, bovinele constituiau fundamentul economic. Vânătoarea era o activitate ocazional practică, concentrându-se pe specii precum căpriorul și mistrețul, care beneficiau de condiții favorabile în zonă. Pescuitul și culesul moluștelor completau nevoile alimentare sezoniere ale comunității. Din punct de vedere dimensional, populațiile de animale nu diferă de cele întâlnite în așezările neolitice timpurii din zonă; o menționăm pe cea de la Tășnad, având în vedere lipsa altor date. Sistemul economic al așezărilor Pișcolț se bazează pe exploatarea rumegătoarelor mici, cu un accent principal pe producția de carne și, secundar, pe bovine, care erau utilizate pentru produsele secundare, inclusiv laptele și forța de muncă. Unele discrepanțe între economiile animaliere ale așezărilor Pișcolț și Alföld se datorează și eșantioanelor nu foarte bogate în materiale, deși siturile au beneficiat de condiții ambientale întrucâtva similare. Cert este că economiile neoliticului timpuriu și-au pus amprenta în mod diferit asupra celor ale neoliticului dezvoltat totuși, sub raport dimensional, s-au exploatat aceleași tipuri de animale.

BIBLIOGRAFIE

Azorit *et alii* 2002,

C. Azorit, M. Analla, R. Carasco, J. A. Calvo, J. Muñoz-Cobo, *Teeth eruption pattern in red deer (Cervus elaphus hispanicus) in southern Spain*, în *Anales de Biología*, 24, 2002, 107–114.

Bartosiewicz 1999,

L. Bartosiewicz, *A lelöhely allatcsontanyaga – archaeozoológia*, în T. Petercsák, ed., *Kompolt-Kistér: újkőkori, bronzkori, szarmata és avar leleohely leletmentoe ásatás az M3-as*

³⁴ Vörös 1994, 168, Tab 1.

³⁵ Bartosiewicz 1999, 324, Tab. 1.

autópálya nyomvonalán; a Neolithic, Bronze Age, Sarmatian and Avar site rescue excavation at the M3 motorway, Dobó István Vármúzeum, 1999, 279–338.

Bartosiewicz 2006,

L. Bartosiewicz, *Alföld Linear Pottery culture animal remains from the settlement of Debrecen-Nyulas („Toyota-Szalón”), Eastern Hungary*, în *Ősrégészeti Levelek*, 8–9, 2006–2007, 57–61.

Bridault et alii 2000,

A. Bridault, J. D. Vigne, M. P. Horard-Herbin, E. Pellé, P. Fiquet, M. Mashkour, *Wild boar-age at death estimates: the relevance of new modern data for archaeological skeletal material. 1. Presentation on the corpus. Dental and epiphyseal fusion ages*, în *IBEX. Journal of Mountain Ecology*, 5, 2000, 11–18.

El Susi 2018,

G. El Susi, *Preliminary report on the faunal remains from the Early Neolithic site (Starčevo-Criş IIIB-IVA) at Tăşnad – Sere, Satu Mare County*, în *Studii de Preistorie*, 15, 2018, 51–71.

Von den Driesch 1976,

A. Von den Driesch, *Guide to the measurement of animal bones from archaeological sites. Peabody Museum Bulletin 1*, Harvard University, Cambridge, 1976.

Grant 1982,

A. Grant, *The use of tooth wear as a guide to the age of domestic ungulates*, în B. Wilson, C. Grigson, S. Payne, eds., *Ageing and Sexing Animal Bones from Archaeological Sites*, BAR IS 109, 91–108.

Pop 2021,

X. Pop, *Investigații arheozoologice efectuate în situl neolitic de la Pişcolt „Lutărie”(jud. Satu Mare)*, în *ActaMP*, 43, 2021, 17–50.

Reitz, Wing 2008,

J. Reitz, E. S. Wing, *Zooarchaeology*, IInd Edition, Cambridge, Manuals in Archaeology, www.cambridge.org.

Schmid 1972,

E. Schmid, O. Garraux, *Atlas of animal bones: for prehistorians, archaeologists and quaternary geologists*, Elsevier Publishing Company, 1972.

Tomé 1999,

C. Tomé, *Mise en place de référentiels d'âges squelettiques et dentaire chez le chevreuil (Capreolus capreolus). Applications arheozoologiques*, în D.E.A. *Environnement et Archéologie*, dissertation, 1–96, carine.tome.free.fr/biblio/dea.htm.

Udrescu *et alii* 1999,

M. St. Udrescu, L. Bejenaru, C. Hrișcu, *Introducere în arheozoologie*, Iași, 1999.

Virag 2000–2004,

C. Virag, *Așezările grupului neolitic Pișcolț în nord-vestul României*, în *Satu Mare. Studii și Comunicări, Seria Arheologie*, 13–21/ 1, 2000–2004, 13–26.

Virag 2004,

C. Virag, *Cercetari arheologice la Urziceni-Vamă*, în *ActaMP*, 26, 2004, 41–76.

Vörös 1989,

I. Vörös, *Újkőkori állatcsont leletek a nyíri Mezőségről*, în Kurucz Katalin, *A Nyíri Mezőség neolitikuma*, Doctoral dissertation, Jósa András Múzeum Kiadványai, 28, Nyíregyháza, 1989, 137–161.

Vörös 1994,

I. Vörös, *Animal husbandry and hunting in the Middle Neolithic settlement at Tiszavasvári-Deákalmi dűlő (Upper Tisza region)*, în *NJAMÉ*, 36, 1994, 167–84.

ANIMAL EXPLOITATION IN THE MIDDLE NEOLITHIC SETTLEMENT (PIȘCOLȚ GROUP) AT URZICENI-VAMĂ, SATU MARE COUNTY

Abstract

Although a variety of Pișcolț sites have been excavated, only one recent faunal analyses has been published. This contribution includes a collection of bones from the site Pișcolț-Lutărie. The present sample, which is relatively small aims to provide further information regarding the management of domestic species, their racial types, and the use of local natural resources. This faunal lot consists of 577 fragments obtained from the Urziceni-Vamă settlement, attributed to the Pișcolț II phase. The fragments were collected from three points, the customs area with 545 bones, the Duty Free Shop I area with a Neolithic inhumation grave (M3), the Duty Free Shop II area with 10 bones and the Duty Free Shop III area with 22 bones.

The statistical analysis indicates that the Middle Neolithic communities at Urziceni exhibited an animal economy primarily centered on the using of sheep and goats, which accounted for 42.35% as NISP and 46.15% as NMI. Cattle were of secondary importance, representing 34.82% as NISP and 23.08% as NMI, while pigs followed with 13.65% and 14.14%, respectively. The primary purpose for sheep, goats, and pigs raising was the meat; however, it is noted that approximately one-third of the small ruminant population was maintained for milk, hair, and, to a lesser extent, skin. The economic framework was significantly supported by cattle, which were slaughtered at a rate of 47.05% during their youth and sub-adult stages, primarily males. In contrast, 52.92% of the cattle were kept for several years, with some surviving for as long as 9 to 11 years. There is no evidence of their

utilization for traction in the Urziceni settlement; however, this practice is widely recognized at other sites associated with the CCTLNI complex.

The role of hunting in food procurement was modest, yet it provided significant resources such as skins, bones, and horns. In terms of remains, wild species accounted for 8.71% as fragments, with a slightly increased quota as individuals (14.1%). Notable, among the hunted mammals are the roe deer and red deer, which comprised 2.59% and 2.35% respectively. The wild boar (1.88%), aurochs (1.41%), and wild horse (0.47%) were also present, albeit in limited quantities. The local population hunted various species found in the vicinity of the settlement, with an emphasis on the protection of their crops. In the case of roe deer, red deer, and wild boar, it was observed that half of the captured individuals were either young or subadult. Deer were hunted, especially in the warm season. The area was abundant in natural resources, facilitated by the hydrographic network that traversed the territory. Fishing was practiced on a much larger scale than what is represented in the sample. We identified a single vertebra from a catfish, a species commonly in the aquatic habitats of the Ecedea marsh. Furthermore, molluscs were collected on a seasonal basis, our sample documenting 34 valves (5.89%), most of which were fragmented.

Tabel 1. Distribuția oaselor (NISP) în complexe/ Distribution of bones as NISP in features

Complexe	Zona vămii/ Suprafața I					DFS II*	DFS III**	Total	
	Cx. 1	Cx. 2	Cx. 6	Cx. 10	Strat	S IV	Cx. 9	NISP	%
Ovis/Capra	130	10	3		27	2	8	180	42,35
Bos taurus	111	8	4	2	17	3	3	148	34,82
Sus domesticus	47	7			2		2	58	13,65
Canis familiaris	1				1			2	0,47
Specii domestice	290	25	7	2	47	5	13	388	91,29
Cervus elaphus	9				1			10	2,35
Capreolus c.	10						1	11	2,59
Sus scrofa	6				1	1		8	1,88
Bos primigenius	5		1					6	1,41
Equus sp.	1				1			2	0,47
Specii sălbatice	30		1		3	1	1	37	8,71
Total determinate	320	25	8	2	50	6	14	425	100
Bos/Cervus	34				6			40	
Așchii	43	6	3	3	10	4	8	77	
Pisces	1							1	
Unio sp.	23	6			5			34	
Total	421	37	11	5	71	10	22	577	

* DFS II – Duty Free Shop II; ** DFS III – Duty Free Shop III

Tabel 2. Distribuția numărului minim de indivizi (NMI) în complexe/ Distribution of bones as MNI in features

Complexe	Zona vămii					DFS II	DFS III	Total	
	Cx. 1	Cx. 2	Cx. 6	Cx. 10	Strat	S IV	Cx. 9	NMI	%
Ovis/Capra	27	3			4	1	1	36	46,15
Bos taurus	10	1	1	1	3	1	1	18	23,08
Sus domesticus	9	1					1	11	14,1
Canis familiaris	1				1			2	2,56
Specii domestice	47	5	1	1	8	2	3	67	85,9
Cervus elaphus	2							2	2,56
Capreolus c.	2						1	3	3,85
Sus scrofa	2					1		3	3,85
Bos primigenius	1		1					2	2,56
Equus sp.	1							1	1,28
Specii sălbatice	8		1			1	1	11	14,1
Total determinate	55	5	2	1	8	3	4	78	100

Tabel 3. Distribuția elementelor anatomice de bovine în complexe/ Distribution of bovine anatomical elements in features

Os	Cx. 1	Cx. 10	Cx. 2	Cx. 6	Strat S I	S IV	Cx. 9	Total	%
Neurocraniu	3				1			4	29 19,59%
Viscerocr.	6							6	
Dentes sup.	5				1			6	
Mandibula	9							9	
Dentes inf.	3					1		4	
Vertebrae	3				1			4	46 30,08%
Atlas	3			1				4	
Axis	1		1			1		3	
Costae	21		3	3	6		2	35	14 9,46%
Scapula	5					1		6	
Humerus	4							4	
Radius	4							4	
Pelvis	1							1	
Femur	4	1						5	9 6,08%
Tibia	3							3	
Carpalia	4				2			6	50 34,79%
Metacarpus	4	1					1	6	
Tarsalia	6		1		1			8	
Metatarsus	4				2			6	
Metapodalia			1		1			2	
Phalanx 1	11				1			12	
Phalanx 2	5		1					6	
Phalanx 3	2		1		1			4	
Total	111	2	8	4	17	3	3	148	

Tabel 4. Distribuția în complexe a elementelor anatomice de ovine și caprine/ Distribution of Caprinae anatomical elements in features

Os	Cx. 1	Cx. 2	Cx. 6	Strat S I	S IV	Cx. 9	Total	%
Neurocraniu	4			1			5	31
Viscerocr.	4		1				5	17,22%
Mandibula	17			2			19	
Dentes inf.					1	1	2	
Vertebrae	12		1	4			17	66
Atlas	3						3	36,67%

Os	Cx. 1	Cx. 2	Cx. 6	Strat S I	S IV	Cx. 9	Total	%
Axis	2						2	
Costae	29	4		8		3	44	
Scapula	14			2		1	17	38
Humerus	3			2			5	21,11%
Radius	10		1	2		1	14	
Ulna	2						2	
Pelvis	6			1			7	27
Femur	6			1			7	15%
Tibia	8	4		1			13	
Metacarpus	4			3			7	
Metatarsus	4	2				2	8	18
Metapodalia					1		1	10%
Phalanx 1	2						2	
Total	130	10	3	27	2	8	180	100

Table 5. Distribuția în complexe a elementelor anatomice de porc/ Distribution of pig anatomical elements in features

Os	Cx. 1	Cx. 2	Strat S I	Cx. 9	Total	%
Neurocraniu	2		1		3	15
Viscerocr.	3			1	4	25,86%
Dentes sup.						
Mandibula	6	1			7	
Dentes inf.		1			1	
Vertebrae	7				7	14
Atlas	1				1	24,14%
Costae	6				6	
Scapula	6	1			7	17
Humerus	1				1	29,32%
Radius	3				3	
Ulna	4	1		1	6	
Pelvis	1		1		2	6
Femur	2				2	10,34%
Tibia	2				2	
Tarsalia		1			1	6
Metatarsus	1	2			3	10,34%
Metapodalia	1				1	
Phalanx 2	1				1	
Total	47	7	2	2	58	100

Tabel 6. Profile de sacrificare la ovine și caprine/ Slaughter profiles in sheep and goats

Vârstă	Stadiu	Oaie	%	Capră	%	O/C	Total	%
0–2 luni	infans	3	13,04				3	8,57
2–6 luni	infans	1	4,35	1	10		2	5,71
6–12 l	juvenil	6	26,09	2	20		8	22,85
12–16 l	juvenil	3	13,04	1	10		4	11,43
16–18 l	juvenil			1	10		1	2,86
18–24 l	s-adult	1	4,35				1	2,86
21–23 l	s-adult	2	8,7	2	20		4	11,43
2–3 ani	s-adult	3	13,04	1	10		4	11,43
3–4 ani	adult			1	10		1	2,86
4–6 ani	adult	4	17,39	1	10	2	7	20
Total		23	100	10	100	2	35	100
Nedet.		1						

Tabel 7. Profile de sacrificare la vită și porc/ Slaughter profiles in cattle and pig

Vită	NMI	%	Stadiu	Porc	NMI	%	Stadiu
1,5–2 ani	1	5,88	juvenil	0–2 luni	1	9,09	infans
< 2–2,5 ani	3	17,65	juvenil	4–6 luni	1	9,09	infans
2–3 ani	4	23,54	s-adult	6–8 luni	1	9,09	juvenil
3–3,5 ani	1	5,88	s-adult	8–12 luni	4	36,36	juvenil
>3,5–4 ani	2	11,76	adult	16–18 luni	3	27,28	s-adult
4–6,5 ani	2	11,76	adult	< 24 luni	1	9,09	s-adult
6,5–9 ani	3	17,65	adult	Total	11	100	
9–11 ani	1	5,88	matur				
Total	17	100					
Nedet	1						

Tabel 8. Valorile testului Chi² aplicat pe distribuția grupelor anatomice/ Chi² test values applied to bones' distribution by body regions.

Specii	Vită		Ovicaprine		Porc	
	observate	teoretice	observate	teoretice	observate	teoretice
A	29	29	31	35	15	11
B	46	48	66	59	14	19
C	14	27	38	32	17	11
D	9	16	27	20	6	6
E	50	28	18	34	6	11
Test Chi ² =47,83; p<0,000; df=8						

A-cap; B-coloană; C-centuri + părți proximale ale membrilor anterioare; D-centuri + părți proximale ale membrilor posterioare; E-extremități distale ale membrilor

Tabel 9. Valorile t-test aplicat falangelor de vită/ The t-test values applied to cattle phalanges

Parametrii	Situri de comparat		Valoare t	Valoare p
Ph1-GL	Urziceni	Tășnad	t=0,33	p=0,8
Ph1-GL	Urziceni	Zau de Câmpie	t=2,14	p<0,03
Ph1-GL	Urziceni	Tizvasvári-D.	t=8,44	p=0,000
Ph1-Bp	Urziceni	Tășnad	t=0,53	p=0,6
Ph1-Bp	Urziceni	Zau de Câmpie	t=0,36	p=0,7
Ph1-Bp	Urziceni	Tizvasvári-D.	t=2	p=0,06
Ph2-GL	Urziceni	Tășnad	t=0,38	p=0,7
Ph2-GL	Urziceni	Zau de Câmpie	t=1,35	p=0,2
Ph2-GL	Urziceni	Tizvasvári-D.	t=4,58	p=0,000
Ph2-Bp	Urziceni	Tășnad	t=0,79	p=0,4
Ph2-Bp	Urziceni	Zau de Câmpie	t=0,14	p=0,9

Tizvasvári-Deákalmi (Tizvasvári-D.)

Tabel 10. Frecvențele unor specii în situri Pișcolț și Alföld/ Frequencies of some species in Pișcolț and Alföld sites

Situri	Urziceni	Pișcolț-Lutărie	Tizvasvári-Deákalmi	Kompolt-Kistér	Tizsalök-Hajnalos+Tizsalök-Köztemető
Cultură	Pișcolț	Pișcolț	Ceramica Lineară – Alföld		
Ovicaprine	42,35	39,84	46,43	62,98	25,47
Vită	34,82	27,84	41,71	21,3	55,8
Porc	13,65	17,28	8,23	12,47	14,98
Câine	0,47	0,61	0,22	0,65	0,19
Vânat	8,71	14,43	3,4	2,6	3,56
Domestice	91,29	85,57	96,6	97,4	96,44

Date metrice/ Measurements

Mandibula

Context	P2-M3	M1-M3	LM3	Taxon
Cx. 1	100		39	Vită
Cx. 1		48,5	22	Capră
Cx. 1	70	46	23	Oaie

Atlas

Context	BFcr	BFcd	GB	GL	Taxon
Cx. 6	82				Vită

Cx. 1	107		165		Bour
Cx. 1		43	56	45	Capră
Cx. 1	38,5			38,5	Oaie
Cx. 1	39,5	39	55		Oaie
Cx. 1	50	44	72	39	Porc

Axis

Context	BFcr	LCDe	SBV	Taxon
Cx. 1	49,5	68	30,5	Capră
Cx. 1	48			Oaie

Scapula

Context	SLC	LG	GLP	Taxon
Cx. 1		71,5	56	Vită
Cx. 1		81	67	Vită
Cx. 1	54,5			Vită
Cx. 1		69,5	57,5	Vită
Cx. 1	19	30,5	22,5	Capră
Cx. 1	14	26	20,5	Oaie
Cx. 1	14	27	21,5	Oaie
Cx. 1	16	28	21	Oaie
Cx. 1	17,5	29	18	Oaie
Cx. 1	17,5	29	23	Oaie
Cx. 1	18	29,5	29,5	Oaie
Cx. 1		26,5	17	Căprior

Humerus

Context	Bd	Dd	Taxon
Cx. 1		50	Cerb
Cx. 1	26,5		Căprior
Cx. 1	28,5	27,5	Căprior

Radius

Context	BFp	Bp	Dp	Taxon
Cx. 1	25,5	26,5	14	Capră
Cx. 1	24	25	12	Oaie
Cx. 1	25	27	14,5	Oaie
Cx. 1	23	25	12,5	Oaie
Cx. 1		29	19	Porc

Metacarp

Context	Bp	Dp	Bd	Dd	Taxon
Cx. 1				36,5	Vită
Cx. 1			63,5	33	Vită
Cx. 9			65	33,5	Vită
Cx. 1			68,5	36,5	Vită
Cx. 1	69	39			Vită
Cx. 1	24	16,5			Capră
Cx. 1	26,5	18			Capră

Metatars

Context	GL/Bp	Dp	Bd	Dd	Taxon
Cx. 1	69	37			Vită
Cx. 1	112/16,5	17	18	12	Oaie
Cx. 1			19	12,5	Oaie
Cx. 1			20,5	13	Oaie

Tibie

Femur

Context	Bd	Dd	Taxon	Context	Bp	Bd	Taxon
Cx. 2	21	17,5	Oaie	Cx. 1	37,5		Oaie
Cx. 2	23,5	19	Ovic.	Cx. 1		34	Oaie
Cx. 2	24,5	18,5	Ovic.				

Centrotars

Calcaneu

Context	GL	Taxon	Context	GL	Gb	Taxon
Cx. 2	56	Vită	Cx. 6	150	54	Bour
Cx. 1	62	Vită				

Astragal

Context	GLI	GLm	Bd	Taxon
Cx. 1	69	64	47	Vită
Cx. 1	60	56	47	Cerb
Cx. 1	32	30,5	18	Căprior

Ph I

Context	GL	Bp	Taxon
Cx. 1	58	31,5	Vită
Cx. 1	59	30	Vită
Cx. 1	59	32	Vită

Cx. 1	61	37	Vită
Cx. 1	62	34	Vită
Cx. 1	63,5	35	Vită
Cx. 2	65,5	32	Vită
Cx. 1	65	31,5	Vită
Cx. 1	65	34	Vită
Cx. 1	65	34,5	Vită
Cx. 1	70	31	Vită

Ph II

Acetabular

Context	GL	Bp	Taxon	Context	LAR	Taxon
Cx. 1	41,5	29	Vită	Cx. 1	22	Oaie
Cx. 1	43	31	Vită	Cx. 1	24	Oaie
Cx. 1	44	33,5	Vită	Cx. 1	24,5	Oaie
Cx. 1	44	33,5	Vită	Cx. 1	29	Porc
Cx. 1	44		Vită	Cx. 1	25	Căprior
Cx. 1	49	42	Bour			

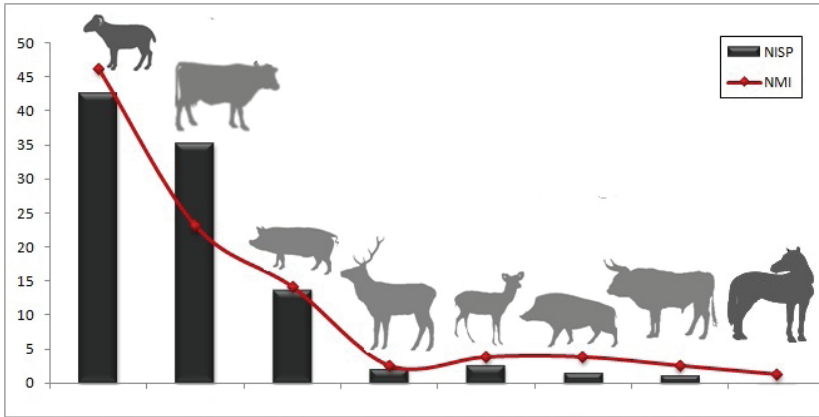

Fig. 1. Frecvențele speciilor în situl de la Urziceni. / Frequency of species in the Urziceni site.

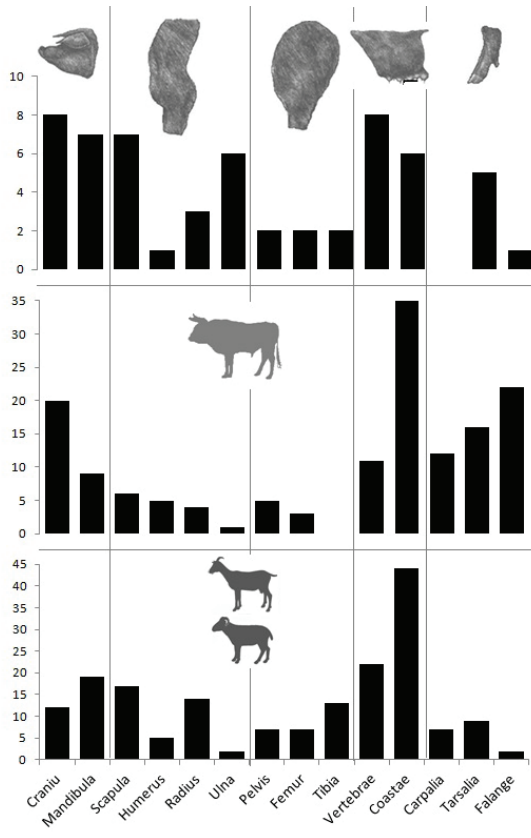

Fig. 2. Distribuția oaselor pe criterii anatomice. / Bone distribution based on anatomical criteria.

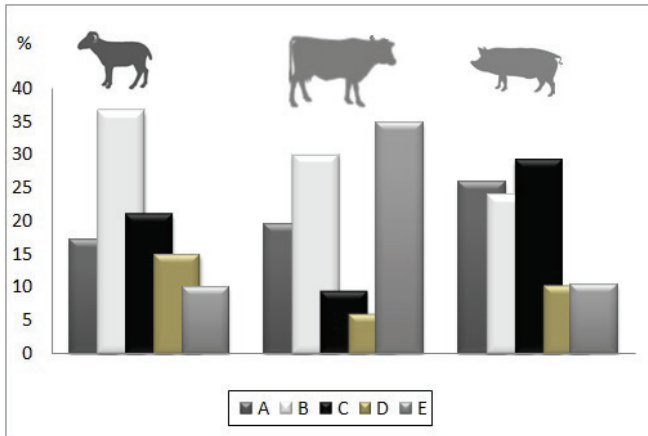

Fig. 3. Valorile testului Chi2 aplicate pe distribuția oaselor pe regiuni corporale. / Chi2 test values applied to bones' distribution by body region.

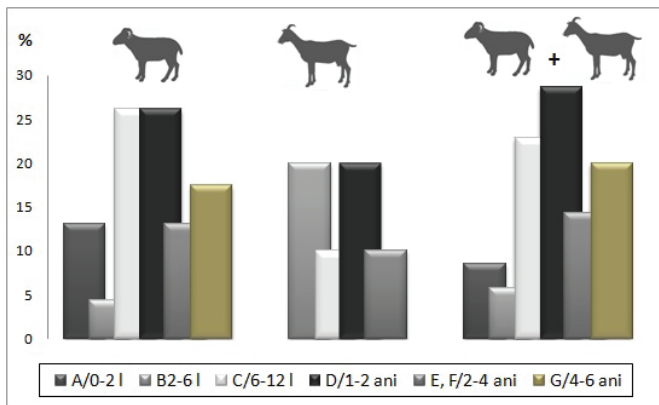

Fig. 4. Clasele de vârstă la ovicaprine. / Sheep- goat age groups.

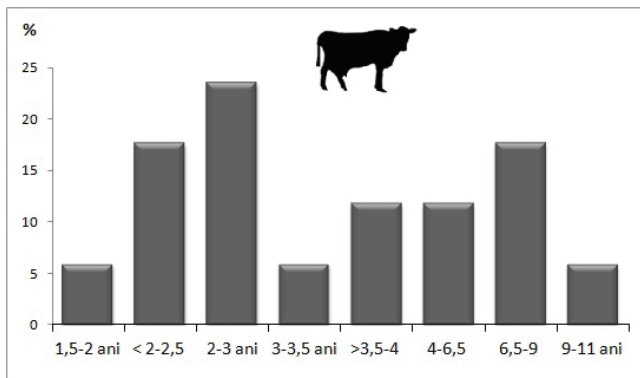

Fig. 5. Clasele de vârstă la bovine. / Cattle age groups.

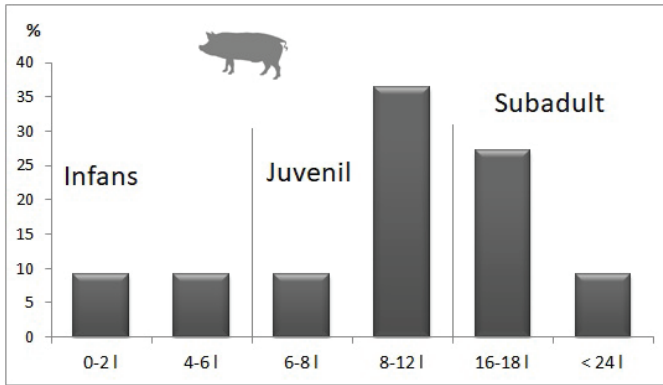

Fig. 6. Clasele de vârstă la suine. / Suids age groups.

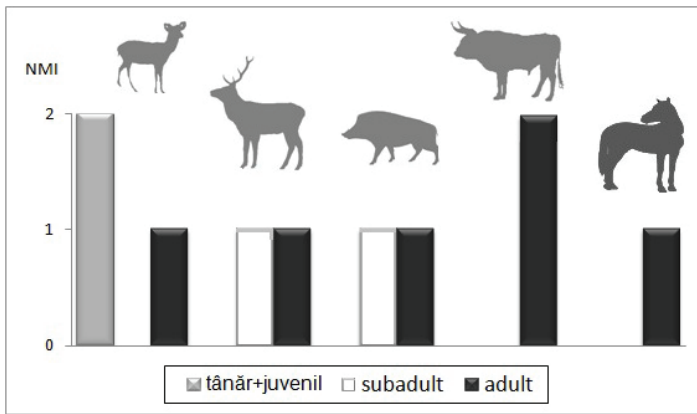

Fig. 7. Clasele de vârstă la speciile sălbatice. / Wild specie age groups.

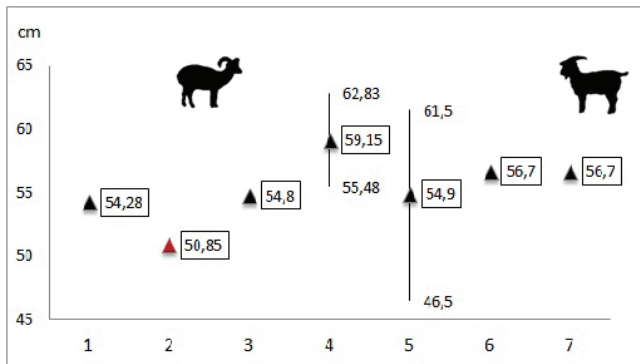

Fig. 8. Talia oilor în situri neolitice. / Sheep size in Neolithic settlements.

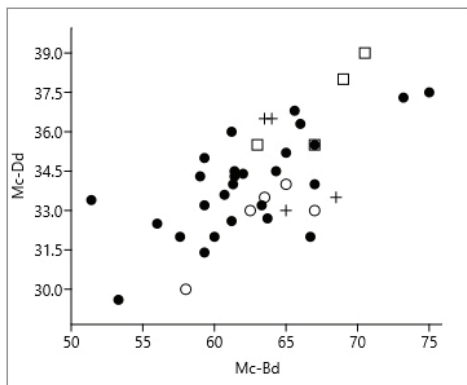

Fig. 9. Distribuția parametrilor falangei 1 la bovine (GL/Bp). / Scatter diagram of cattle Ph1 measurements (GL/Bp).

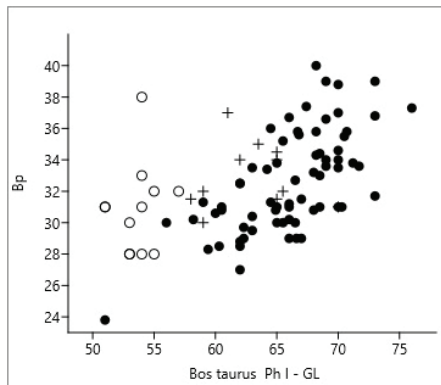

Fig. 10. Distribuția parametrilor metacarpului distal la bovine (Bd/Dd). / Scatter diagram of cattle distal metacarpal measurements (GL/Bp).

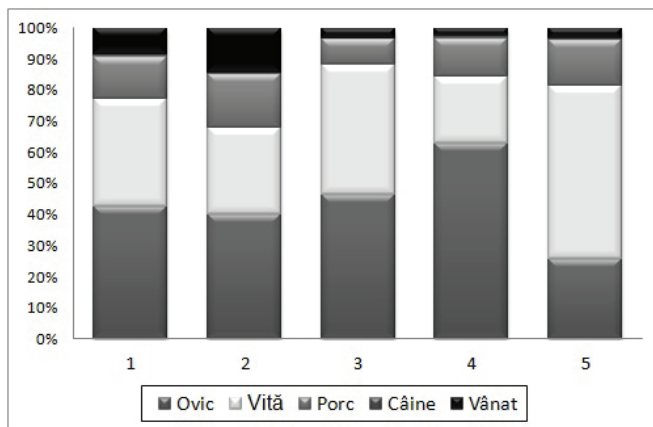

Fig. 11. Frecvențele speciilor în situri Pișcolț și Alföld. / Species frequencies in Pișcolț and Alföld sites: 1- Urziceni; 2- Pișcolț-Lutărie; 3- Tiszavasvári-Deákalmi; 4- Kompolt-Kistér; 5-Tiszalök-Hajnalos +Köztemető.

Fig. 12. Oase de porc din mormântul-M2. / Pig bones from the grave M2.

Fig. 13. Răzuitor de os din mormântul-M3. / Bone scraper from the grave M3.